

ویژه نامه

ولادت امام هادی (علیه السلام)

دوره نامه

ولادت امام هادی (ع)

آمیختگی دیانت و سیاست در دعاهای امام هادی(ع)

هندسه اعتقادی مکتب اهل بیت(ع) را هم تبیین می کردند. آن چه در پی می آید، فرازهایی از کتاب ارزشمند «حیات فکری و سیاسی امامان شیعه(ع)»، تألیف استاد «رسول جعفریان» است که در آن، به بررسی جایگاه دعا و زیارت در منظومه فکری امام هادی(ع) و چگونگی برخورد آن حضرت با ادعاهای غالیان پرداخته شده است.

دعا و زیارت در مکتب اهل بیت(ع)

این واقعیت را نباید از نظر دور داشت که شیعه، از فرهنگ ادعیه و زیارات بسیار غنی برخوردار است؛ به طوری که هیچ یک از مذاهب اسلامی، از این مقدار ادعیه و زیارات بهره مند نیست. امر، نشان دهنده چهره معنوی تشیع و عرفان شیعی است که خلوص دینی و تزکیه نفس را در جامعه قوت می بخشد. دعا، جایگاه والایی در منظومه فکری امامان(ع) داشته و از برخی از آنان، ادعیه فراوانی نقل شده است. در کارنامه امام هادی(ع) نیز دعا و زیارت از نظر تربیت شیعیان و آشنا ساختن آن ها با معارف شیعی، جایگاه والایی دارد. این دعاها، علاوه بر راز و نیاز با خدا، به صورت های مختلف، به برخی از مسائل سیاسی- اجتماعی نیز، اشاراتی دارد؛ اشاراتی که در حیات سیاسی شیعه، بسیار مؤثر بوده و به طور منظم، مفاهیم خاصی را به جامعه تشیع آموزش می داده است. در ادامه، به چند نمونه از مسائل مطرح شده در این دعاها اشاره می کنیم:

دعا و زیارت جایگاه والایی در منظومه فکری امامان معصوم(ع) دارد. پس از اعمال محدودیت های شدید برای فعالیت شیعیان و ارتباط آن ها با امام(ع)، توسط خلفای جائر اموی و عباسی، دعا و زیارت به وسیله ای ارتباطی تبدیل شد که می توانست معارف ناب اسلامی را به تشنگان معرفت انتقال دهد. این شیوه کارآمد، در دوران امامت امام هادی(ع)، به شکل مؤثری مورد استفاده قرار گرفت. آن حضرت که توسط متوکل عباسی به سامرا تبعید شده و به شدت تحت نظر بودند، افزون بر استفاده از شبکه گسترده و کالت، از ابزار دعا و زیارت نیز، همانند جد بزرگوارشان، امام سجاد(ع)، برای آگاهی بخشیدن به دوستداران اهل بیت(ع) بهره می بردند. در دوران امامت امام هادی(ع)، افزون بر آسیب ها و مشکلاتی که از جانب غالیان دامن گیر شیعیان می شد، جولان شبهات و دیدگاه های فکری ضد و نقیض در جامعه نیز، پیروان آن حضرت را در معرض آسیب های اعتقادی قرار می داد. به همین دلیل، لازم بود که معارف ناب اهل بیت(ع) به هر شکل ممکن در اختیار شیعیان قرار گیرد و مانع بروز انحرافات فکری و عقیدتی در آن ها شود. امام علی النقی(ع)، به همین منظور، با انتشار دعاها و زیارت ها، به مناسبت های مختلف، افزون بر متوجه کردن شیعیان به اهمیت و ضرورت یاری طلبیدن از خداوند،

هر کس از خدا فرمان ببرد، از او فرمان برند.

تحف العقول، ص ۸۲

دوره نامه

ولادت امام هادی (ع)

مبارزه با ستم است. این مطلب به روشنی در دعاهای رسیده از امام هادی(ع) به چشم می خورد. دعایی مانند «دعاء المظلوم علی الظالم»، به طور مستقل، دعایی است که در آن، از خداوند بربزد ستم ستمکاران و جباران استمداد شده است. این درست است که در دعای مذکور، از میان بردن ستم به خدا واگذار می شود، ولی در واقع، می تواند هدف از آن، آگاه کردن مردم از وجود ستم و وجوه مختلف آن در جامعه باشد که این خود، قدم اساسی برای از میان بردن آن است. این دعا، در پی ستم و اهانتی که از طرف متوکل عباسی نسبت به امام(ع) روا داشته شد، از سوی آن حضرت انشاء شد که آشکارا جنبه سیاسی دارد.

امام هادی(ع) و شیعیان غالی

مشکلات درونی شیعه کمتر از مشکلاتی نبود که از خارج و به وسیله دشمنان بر آنان وارد می شد. به ویژه که مشکلات درونی، در افزایش مشکلات خارجی تأثیر مستقیم داشت. به همین دلیل، امامان شیعه(ع) به هر شکل ممکن، سعی داشتند دامن تشیع را از لوث غلو پاک و غلات را از خود طرد کنند. اما غلات، به منظور سودجویی یا به دلیل کج فکری، خود را به ائمه شیعه(ع) منتسب و مخالفت های ائمه(ع) را با خودشان، نوعی تقیه قلمداد می کردند؛ آن چنان که در بلاد دور دست که شیعیان از علم و فقه و فرهنگ شیعی رشد یافته ای برخوردار نبودند، عده ای فریب غالیان را می خوردند و از نظر عقیدتی به انحراف کشانده می شدند. این جریان در بدنام ساختن شیعیان نزد مذاهب دیگر، بسیار مؤثر می بود. امام هادی(ع) در ادامه فعالیت امامان پیشین(ع)، با غالیان برخورد کرد.

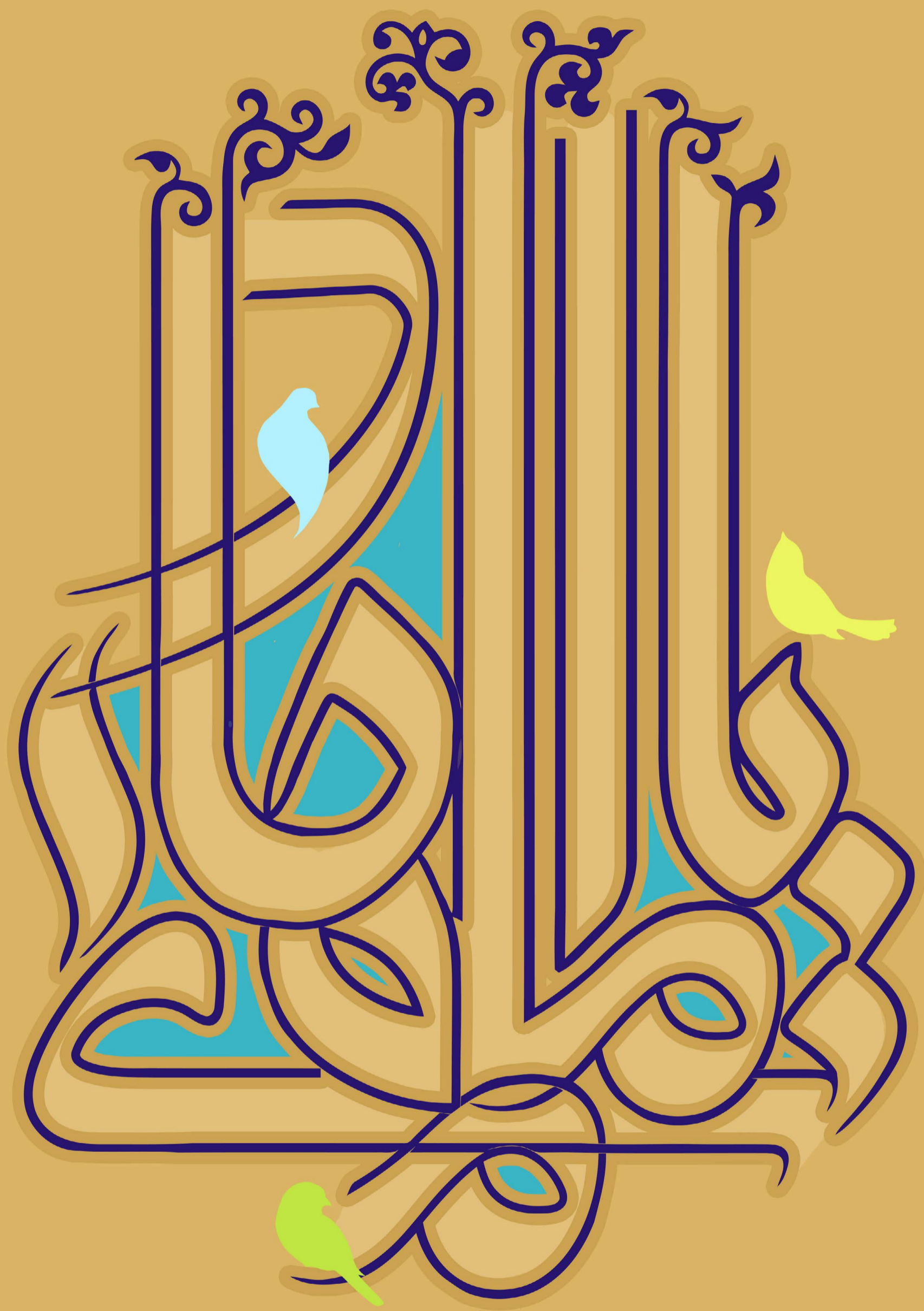
احمد بن محمد بن عیسی، یکی از شیعیان دانشمند که سخت به ائمه طاهرین(ع) دل بسته و با هر گونه غلو در دین مخالف بود، نقل کرده است که طی نامه ای از امام هادی(ع) سؤال شد: «احادیثی را به شما و پدران تان نسبت می دهند که دل ها از شنیدن آن مضمّن است و به خاطر این که این احادیث از پدران بزرگوار شما نقل می شود، جرئت رد آن را به خود نمی دهیم»؛ آن حضرت در جواب نوشتند: «لیس هذا من دیننا فاعتزله؛ این گونه تأویلات، از دین ما نیست از آن بپرهیزید.» مانند همین نامه از ابراهیم بن شیبه و سهل بن زیاد نیز روایت شده، به طوری که جواب امام(ع) در پاسخ یکی از آن ها بسیار مفصل بوده و در آن، علاوه بر رد محمد بن حسکه و انکار ولایت و وابستگی او به خاندان رسالت، سخنان وی را باطل شمرده و شیعیان خود را به اجتناب از آن ها امر فرموده است. در روایت دیگری، محمد بن حسکه و قاسم یقطینی، از سوی امام هادی(ع) مورد لعن و نفرین قرار گرفته اند.

۱- ایجاد پیوند میان مردم و اهل بیت(ع): افزون بر صلوات های مکرر بر محمد(ص) و آل محمد(ع) که در این دعاها و تقریباً تمامی ادعیه نقل شده از ائمه اهل بیت(ع) وجود دارد، نسبت به ارتباط محکم و ناگسستگی میان امت و آل محمد(ع)، تأکید خاصی شده است. به عنوان نمونه، در فرازی از یک دعا می خوانیم: «اللهم فصل علی محمد و آله و لا تقطع بینی و بینهم فی الدنیا و الآخرة و اجعل عملی بهم مقبلاً؛ پروردگارا! درود فرست بر محمد و آل محمد(ع) و ارتباط میان من و ایشان را در دنیا و آخرت قطع مفرما و اعمال مرا به خاطر ایشان قبول فرما.»

۲- تأکید بر مقام والا و رهبری اهل بیت(ع): در زیاراتی که از امام هادی(ع) روایت شده، به طور مکرر بر مقام والا و رهبری اهل بیت(ع) تأکید شده و از آن بزرگواران، با تعبیرهایی همچون «معدن الرّحمه»، «خزان العلم»، «قاده الامم»، «ساسة العباد»، «امناء الرحمن»، «ائمه الهدی»، «ورثة الانبیاء» و «حجج ا... علی العباد» یاد شده است. در فرازی از یک دعا، خطاب به ائمه معصومین(ع) می خوانیم: «أشهد أنکم الائمه الرّاشدون، المهدیون المعصومون، المکرّمون، المقربون، المتّقون، الصادقون، المصطفون، المطیعون لله؛ گواهی می دهم که شما امامان مرشد، هادی، معصوم، بزرگوار، مقرب نزد خدا، پرهیزگار، راستگو، برگزیده و مطیع خداوند هستید.»

۳- تأکید بر مکتب اهل بیت(ع): امام هادی(ع) در فرازهای دیگری از دعاهای نقل شده از ایشان، به شیعیان می آموزند که جایگاه و ویژگی مکتب ائمه(ع) چیست. آن حضرت در فرازی از یک دعا می فرماید: «و جاهدتم فی ا... حقّ جهاده حتّی اعلنتم دعوتهم و بیّنتم فرائضه و اقمتم حدوده و نشرتم شرائع احکامه و سننتم سنّته ... و فصل الخطاب عندکم و آیات ا... لدیکم و عزائمه فیکم و نوره و برهانه عندکم و امره إلیکم؛ [شهادت می دهم] که شما آن گونه که سزاوار بود، جهاد کردید، تا آن جا که دعوت خداوند را آشکار فرمودید، احکام الهی را روشن و حدود الهی را اقامه کردید، شریعت الهی را نشر دادید و سنت های خداوندی را استوار کردید ... فصل الخطاب و آیات الهی نزد شماست، ستون های محکم خداوند در میان شماست، چنان که نور و برهان خداوند هم نزد شماست و امر خداوند به شما واگذار شده است.» به این ترتیب، از منظر امام(ع)، معارف حقه الهی را تنها در مکتب اهل بیت پیامبر(ع) می توان یاد گرفت. در این صورت، تنها کسانی بر حقند که از مکتب و تعلیمات این خاندان پاک، پیروی کرده باشند.

۴- مبارزه با ظلم و ستم: از آشکارترین مفاهیم مورد تأکید شیعه،

آقا بدون نور تو حتی فرشته هم
گمراه می شود؛ به هدایت نمی رسد